

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.50>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СУДОЧИНСТВІ ТА СУДОВИХ РІШЕННЯХ, ПОТЕНЦІАЛ ТА РИЗИКИ

Бєлов Д.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
Заслужений юрист України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7168-9488>*

Бєлова М.В.,

*доктор юридичних наук, доцент
кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2077-2342>*

Бєлов Д.М., Бєлова М.В. Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях, потенціал та ризики.

Стаття прослідковує роль штучного інтелекту (ШІ) в судочинстві та його вплив на процеси прийняття судових рішень. Вона досліджує потенціал ШІ у полі судочинства, а також відкриває потенційні ризики, пов'язані з його використанням.

Розглянуто різноманітні застосування ШІ в судовій системі, включаючи автоматизовану обробку юридичної інформації, аналіз великих обсягів даних, прогнозування судових рішень і використання роботів-помічників для підтримки суддів у прийнятті рішень. Використання ШІ може прискорити процеси судочинства, покращити доступ до правосуддя і зменшити вплив людського фактора на судові рішення.

Звертається увага на потенційні ризики використання ШІ в судочинстві. Ці ризики включають можливість виникнення алгоритмічної несправедливості, недостатню прозорість алгоритмів, порушення конфіденційності та приватності даних, а також проблеми відповідальності за помилки, які можуть бути здійснені ШІ. Автори статті рекомендують враховувати ці ризики при впровадженні ШІ в судочинство і розробляти етичні стандарти та правові рамки для його використання.

Загальною метою статті є висвітлення потенціалу і ризиків ШІ в судочинстві, що допомагає читачам отримати об'єктивну картину інновацій в сфері судової системи та їх вплив на процес прийняття судових рішень.

Ця стаття також досліджує використання штучного інтелекту (ШІ) в судочинстві та вплив на судові рішення у світовій практиці. Розглядаються сучасні тенденції, проблеми та перспективи, пов'язані з використанням ШІ в правовій системі. Аналізуються юридичні, етичні та соціальні аспекти залучення ШІ в судові процедури. Крім того, стаття пропонує висновки та рекомендації для подальшого розвитку цієї технології в юридичній практиці.

Ключові слова: штучний інтелект, судочинство, автоматизація, правосуддя, судові рішення.

Byelov D.M., Bielova M.V. Artificial intelligence in judicial proceedings and court decisions, potential and risks.

This article traces the role of artificial intelligence (AI) in the judiciary and its impact on judicial decision-making processes. It explores the potential of AI in the field of justice, and also reveals the potential risks associated with its use.

The article examines various applications of AI in the judicial system, including automated processing of legal information, analysis of large volumes of data, prediction of court decisions and the use of assistant

robots to support judges in decision-making. The use of AI can speed up judicial processes, improve access to justice and reduce the influence of the human factor on judicial decisions.

However, the article also draws attention to the potential risks of using AI in the judiciary. These risks include the possibility of algorithmic unfairness, lack of transparency of algorithms, breaches of data confidentiality and privacy, and liability issues for errors that may be made by AI. The authors of the article recommend considering these risks when implementing AI in the judiciary and developing ethical standards and legal frameworks for its use.

The general goal of the article is a balanced coverage of the potential and risks of AI in the judiciary, which helps readers get an objective picture of innovations in the field of the judicial system and their impact on the process of judicial decision-making.

The article also explores the use of artificial intelligence (AI) in the judiciary and its impact on judicial decisions in global practice. It reviews current trends, problems and prospects related to the use of AI in the legal system. It also analyzes the legal, ethical and social aspects of the involvement of AI in court procedures. In addition, the article offers conclusions and recommendations for the further development of this technology in legal practice.

Key words: artificial intelligence, judiciary, automatization, justice, court decisions.

Постановка проблеми. Штучний інтелект (ШІ) стає все більш поширеним і впливовим в різних сферах життя, включаючи правову систему. Використання ШІ в судочинстві і прийнятті судових рішень має значний потенціал для поліпшення ефективності, точності та доступності юстиції. Однак цей розквіт штучного інтелекту також супроводжується певними ризиками і викликами, які потребують ретельного вивчення і вирішення.

Одна з головних проблем, які порушуються у статті, полягає у тому, що використання ШІ в судових процесах може впливати на принципи справедливості та правосуддя. Наприклад, алгоритми машинного навчання, які засновані на великих масивах даних, можуть бути підвержені прихованій несправедливості або враховувати систематичні спотворення, які існують у суспільстві. Це може призводити до упереджених судових рішень, які дискримінують окремі групи людей за ознаками раси, гендерної належності або інших факторів.

Другою проблемою, яка висвітлюється в статті, є відсутність прозорості та відповідальності в системах ШІ, що використовуються в судочинстві. Багато алгоритмів машинного навчання є чорними скриньками, означає, що важко розібратися, як саме вони приймають рішення та які фактори враховуються.

Стан опрацювання проблематики. Дослідження щодо застосування штучного інтелекту в судочинстві та судових рішеннях виконуються в декількох галузях, таких як правознавство, інформатика, статистика та машинне навчання. Серед основних науковців, які внесли значний внесок у цю галузь: Даніель Катз – професор юриспруденції та дослідник штучного інтелекту в судовій системі. Він вивчає вплив машинного навчання та аналітики даних на судові процедури та розробив методи оцінки ризиків при застосуванні штучного інтелекту в правосудді та Кріс Ріді, професор інформатики та права, який досліджує вплив штучного інтелекту на правосуддя і судові рішення. Він працює над розробкою етичних і правових рамок для застосування штучного інтелекту в правовій сфері. А також Річард Сускінг – визнаний експерт з впливу технологій на юриспруденцію. Він проводить дослідження у сфері цифрового правосуддя, використання штучного інтелекту в судочинстві та ролі суддів у цифрову епоху.

Метою статті є проведення оцінки потенціалу застосування штучного інтелекту в судочинстві та судових рішеннях, а також виявити ключові ризики, пов'язані з цим новаторським підходом. Дослідження спрямоване на з'ясування, як штучний інтелект може поліпшити судову систему шляхом автоматизації процесів, аналізу великого обсягу юридичних даних та підтримки прийняття обґрунтованих рішень. При цьому, основна увага приділяється ідентифікації потенційних ризиків, таких як систематичні помилки, біаси, конфіденційність даних та етичні питання.

Виклад основного матеріалу. Штучний інтелект набуває все більшого значення в різних галузях сучасного суспільства, включаючи правову сферу. Судочинство і судові рішення не є винятком. Останнє десятиліття свідчить про широке застосування ШІ в судочинстві, яке викликає як позитивні, так і негативні наслідки.

Автоматизація судових процесів за допомогою штучного інтелекту (ШІ) є однією з сучасних тенденцій у розвитку судочинства. Це означає використання ШІ-технологій, таких як машинне навчання,

обробка природної мови та автоматичне прийняття рішень, для автоматизації певних етапів судових процесів [1].

Одним з основних напрямків автоматизації є обробка та аналіз великого обсягу правової інформації, такої як судові рішення, законодавство, прецеденти та інші юридичні джерела. Системи ШІ можуть використовувати алгоритми машинного навчання для аналізу тексту та виявлення закономірностей у судових рішеннях. Це дозволяє забезпечити швидкий доступ до релевантної інформації, а також проводити аналіз судової практики для прийняття обґрунтованих рішень.

Ще одним аспектом автоматизації судових процесів є використання систем автоматичного прийняття рішень. За допомогою алгоритмів машинного навчання та обробки природної мови, системи ШІ можуть аналізувати факти, юридичні аргументи та попередні судові рішення для прийняття рекомендаційних або навіть остаточних рішень. Проте важливо зауважити, що остаточне рішення повинно прийматися кваліфікованими суддями, які враховують всі необхідні аспекти справи [2].

Автоматизація судових процесів з допомогою ШІ може мати деякі переваги, такі як підвищена швидкість та ефективність прийняття рішень, зменшення людських помилок та більш об'єктивний підхід до судових процесів. ШІ може швидко аналізувати великий обсяг інформації та виявляти недоліки чи суперечності в судових рішеннях, що сприяє посиленню справедливості та постійності в правосудді.

Одним з прикладів впровадження автоматизації судових процесів є використання систем розпізнавання мови та автоматичного генерування тексту для створення судових рішень. Це може спростити процес написання рішень, зменшити час, витрачений суддею на підготовку документів, а також унормувати та узгодити формулювання рішень [3].

Проте, необхідно усвідомлювати деякі виклики та обмеження, пов'язані з автоматизацією судових процесів за допомогою ШІ. По-перше, системи ШІ можуть бути обмежені тими даними, на яких вони були навчені, що може призвести до несправедливих або неточних рішень. Також існує ризик використання неправильних моделей чи алгоритмів, що може призвести до систематичних помилок або перекручення результатів.

Крім того, важливим аспектом є питання етики та відповідальності. Застосування ШІ в судочинстві повинно відповідати етичним нормам, забезпечувати прозорість та можливість контролю за прийняттям рішень. Відповідальність за остаточні рішення має лежати на суддях, які повинні враховувати юридичні норми, моральні цінності та контекст кожної конкретної справи [4].

Крім того, ШІ виявляє значний потенціал у зборі та обробці доказів у судових процесах. ШІ може допомогти автоматизувати процеси збору, аналізу та оцінки доказів, що сприяє підвищенню ефективності та об'єктивності правосуддя. Нижче наведено деякі аспекти використання ШІ у зборі та обробці доказів.

Системи ШІ можуть використовуватися для автоматичного аналізу текстових документів, таких як свідчення, доповіді експертів, письмові заключення тощо. Застосування методів обробки природної мови дозволяє системам автоматично виділяти ключові факти, розрізняти типи документів та виявляти зв'язки між ними [5].

Крім того, ШІ може допомогти візуалізувати складні дані та докази, що дозволяє суддям, прокурорам та адвокатам краще розуміти та аналізувати інформацію. Наприклад, за допомогою алгоритмів машинного навчання, можна створювати графіки, діаграми та графи, що відображають зв'язки між різними доказами або структурою подій.

Також, ШІ можуть бути використані для створення експертних систем, які надають юристам та суддям підтримку при прийнятті рішень. Ці системи базуються на аналізі судової практики, законодавства та прецедентів, що дозволяє забезпечити рекомендації та обґрунтовані висновки у відповідності до визначених правових принципів.

ШІ може використовувати алгоритми машинного навчання для виявлення патернів, аномалій та інших закономірностей у доказах. Наприклад, системи ШІ можуть аналізувати великі обсяги даних, такі як медичні записи, фінансові транзакції або телефонні розмови, для виявлення ознак злочинів або порушень.

Більше того, ШІ може використовуватися для автоматичного розпізнавання образів, наприклад, відеозаписів або фотографій. Це може бути корисним у випадках, коли докази включають велику кількість відеоматеріалів, які потребують аналізу та ідентифікації об'єктів або осіб [6].

Також, ШІ може бути використаний для моніторингу соціальних медіа з метою збору доказів або виявлення показників порушень. Алгоритми аналізу тексту можуть аналізувати повідомлення, комен-

тарі та інші публікації з метою виявлення свідчень, інформації про дійсності подій або інших фактів, що мають юридичне значення.

Використання ШІ у зборі та обробці доказів може покращити точність, швидкість та об'єктивність аналізу, а також знизити можливість помилок. Проте важливо пам'ятати, що ШІ не може повністю замінити роль професійних юристів та суддів, і завжди потрібно збирати та оцінювати докази з урахуванням контексту, етичних стандартів та правових процедур [7].

Також, аналіз судових рішень на основі алгоритмів машинного навчання є одним з важливих напрямків застосування штучного інтелекту в правосудді. Цей підхід дозволяє автоматизувати процеси аналізу великого обсягу судових рішень та виявлення закономірностей, трендів і прецедентів.

Основні кроки аналізу судових рішень на основі алгоритмів машинного навчання включають наступні етапи [8]:

1. Збір та підготовка даних: У цьому етапі здійснюється збір судових рішень та відповідних метаданих. Ці дані можуть бути взяті з різних джерел, таких як судові архіви, бази даних або правові портали. Після цього дані підлягають попередній обробці, такі як очищення, нормалізація та перетворення до формату, зрозумілого для подальшого аналізу.

2. Вибір моделей машинного навчання: На цьому етапі вибираються відповідні моделі машинного навчання для аналізу судових рішень. Це можуть бути алгоритми класифікації, кластеризації, регресії та інші. Вибір моделі залежить від поставленої задачі та вимог до аналізу даних.

3. Навчання моделей: У цьому етапі моделі машинного навчання навчаються на підготовлених даних. Вони аналізують характеристики судових рішень та навчаються виявляти закономірності, зв'язки та структуру даних.

4. Аналіз ознак: Після навчання моделей проводиться аналіз судових рішень для виокремлення корисних ознак або характеристик, які можуть бути використані для подальшого аналізу. Це можуть бути такі ознаки, як типи справ, вирішувані питання, рішення суддів, судова практика, мотиви рішень та багато інших.

5. Виявлення закономірностей та прецедентів: Застосовуючи моделі машинного навчання, можна виявити закономірності, тренди та прецеденти в судових рішеннях. Наприклад, можна виявити, які фактори або аргументи мають найбільший вплив на прийняття рішень, які рішення є схожими за обставинами або які правові стандарти найчастіше застосовуються.

6. Прогнозування рішень: На основі зібраних даних та аналізу моделі машинного навчання можуть бути використані для прогнозування майбутніх судових рішень. Наприклад, можна прогнозувати результати певних типів справ або передбачати ймовірність успіху апеляції.

7. Вирішення правових питань та консультації: Аналіз судових рішень на основі алгоритмів машинного навчання може використовуватися для вирішення правових питань та надання консультацій. Це може бути корисним для юристів, адвокатів та суддів у процесі підготовки справи, виявлення підстав для апеляції або забезпечення консультативної підтримки.

Слід згадати і те, що однією зі сучасних тенденцій використання ШІ в судочинстві є розробка систем розпізнавання і аналізу правової інформації. За допомогою алгоритмів машинного навчання та нейронних мереж, системи ШІ можуть аналізувати великі обсяги правових документів, судових рішень, прецедентів та іншої відповідної інформації. Це дозволяє забезпечити більш швидкий та точний пошук релевантної правової інформації, виявлення закономірностей та зв'язків між судовими рішеннями, що може сприяти більш обґрунтованому та справедливому судочинству.

Іншою тенденцією, що виникає в контексті використання ШІ в судочинстві, є розробка систем прогнозування судових рішень. За допомогою алгоритмів машинного навчання та статистичного аналізу, ШІ може аналізувати історичні дані про судові рішення та інші фактори, що впливають на результати судових процесів. Це дозволяє зробити приблизний прогноз щодо ймовірного результату судового розгляду в певній справі. Такі системи можуть бути корисним інструментом для судів та адвокатів, допомагаючи їм у прийнятті рішень, а також забезпечуючи більшу передбачуваність і однаковість в судовій практиці [9].

Проблеми та виклики використання ШІ в судочинстві [10].

Використання штучного інтелекту в судочинстві породжує ряд етичних питань, які потребують уваги та обговорення. Одним з найважливіших аспектів є прозорість та відповідальність алгоритмів ШІ. Судові системи повинні забезпечити можливість розуміти, які критерії та фактори використовуються приймаючою системою ШІ для прийняття судових рішень. Крім того, необхідно гарантувати, що впровадження ШІ не призводить до дискримінації, нерівності або порушення

прав людини. Важливо встановити етичні стандарти та норми, які регулюють використання ШІ в судочинстві.

Ефективність систем ШІ в судових рішеннях залежить від якості та достовірності вихідних даних. Помилки або неточності у вихідних даних можуть призвести до неправильних або несправедливих рішень. Тому необхідно розробити механізми перевірки та підтвердження якості даних, що використовуються ШІ в судочинстві. Крім того, важливо забезпечити можливість контролю та перевірки роботи систем ШІ, а також право на оскарження рішень, прийнятих з їхньою участю.

Впровадження ШІ в судочинство повинно зберігати баланс між автоматизацією та роллю людини. Хоча ШІ може допомагати в прийнятті рішень, важливо забезпечити, щоб остаточне рішення приймалося кваліфікованими суддями, які беруть до уваги всі аспекти справи. Людський фактор, такий як професійний розсуд та моральні погляди, має залишатися важливою складовою судочинства. ШІ повинен служити як інструмент, який допомагає суддям здійснювати свої обов'язки більш ефективно і об'єктивно, а не замінити їх повністю.

Для забезпечення ефективного та етичного використання ШІ в судочинстві, необхідно розробити чітке нормативно-правове регулювання. Це включає створення законів та політик, які встановлюють принципи, обмеження та відповідальність щодо використання ШІ в судових процедурах. Нормативне регулювання повинно враховувати етичні, соціальні та правові аспекти, а також забезпечувати прозорість, відповідальність та права громадян.

Також, судді мають мати доступ до належної експертної оцінки щодо використання ШІ в судочинстві. Навчання та підготовка суддів до роботи з системами ШІ допоможуть забезпечити відповідну експертизу та розуміння можливостей, обмежень та ризиків цих технологій. Крім того, судді повинні бути здатні самостійно аналізувати результати ШІ та приймати остаточні рішення на основі своїх професійних знань та моральних принципів.

Подальше дослідження і розробка нових методів та інструментів використання ШІ в судочинстві є важливим напрямом розвитку. Наприклад, варто працювати над вдосконаленням алгоритмів машинного навчання для забезпечення більш точного аналізу судових рішень або розробити системи, які здатні враховувати контекстуальні та соціальні фактори при прийнятті рішень. Дослідження в галузі розуміння природної мови, автоматичного розпізнавання образів та обробки даних можуть сприяти подальшому розвитку і вдосконаленню систем ШІ, що використовуються в судочинстві.

Оскільки використання ШІ в судочинстві супроводжується певними ризиками, важливо розробити механізми запобігання й управління цими ризиками. Це включає розробку систем забезпечення кібербезпеки, захисту персональних даних та конфіденційності, а також проведення аудитів та контролю за роботою систем ШІ. Також слід розглянути можливість встановлення механізмів відповідальності та компенсації у випадку помилкових або несправедливих рішень, прийнятих залученими системами ШІ.

Висновки. Отже, перспектива використання штучного інтелекту в судочинстві та судових рішеннях є актуальною темою, яка має як позитивні, так і негативні аспекти. Системи ШІ можуть значно полегшити процеси судочинства, забезпечуючи швидкий доступ до інформації та аналізу судових рішень. Однак, використання ШІ вимагає уваги до етичних аспектів та забезпечення прозорості, відповідальності та захисту прав громадян. Необхідно розробляти нормативно-правове регулювання, що встановлює стандарти використання ШІ в судочинстві, здійснювати експертну оцінку та навчання суддів, а також досліджувати та вдосконалювати методи та інструменти використання ШІ. Крім того, слід активно запобігати й управляти ризиками, пов'язаними з використанням ШІ, зокрема забезпечувати кібербезпеку, конфіденційність та захист персональних даних.

Загалом, використання штучного інтелекту в судочинстві має потенціал покращити ефективність, доступність та об'єктивність судових рішень. Проте це повинно відбуватися в рамках етичних норм та з врахуванням прав та інтересів людей. Вирішення етичних, правових та технологічних питань, пов'язаних з використанням ШІ в судочинстві, є важливим завданням для забезпечення справедливо-го та надійного правосуддя в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. «Artificial Intelligence in Judicial Systems» (2019) by the European Parliament.
2. «Artificial Intelligence in the Legal System: The Role of AI in Legal Decision-Making» (2020) by the Law Society of England and Wales.

3. «AI in the Courts» (2020) by the International Bar Association.
4. «Artificial Intelligence in the Legal Profession and the Judiciary» (2018) by the Council of Europe.
5. «AI in the Courts: A Comparative Analysis of the Use of Artificial Intelligence in Court Proceedings» (2020) by the Law Library of Congress.
6. «Artificial Intelligence in the Legal System and Legal Education» (2021) by the American Bar Association.
7. «Artificial Intelligence and Legal Decision Making: The Wide Open?» (2020) by the Law Society Gazette.
8. «The Use of Artificial Intelligence in the Judiciary and the Rule of Law» (2019) by the United Nations.
9. «Artificial Intelligence and Legal Services» (2020) by the International Bar Association.
10. «AI and the Rule of Law: Regulation and Ethics» (2019) by the World Intellectual Property Organization.
11. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Заборовський В.В. Штучний інтелект та авторські і суміжні права. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 76(2). Ч. 2. 2023. С. 299–304.
12. Белова М.В., Белов Д.М. Імплементація штучного інтелекту в досудове розслідування кримінальних справ: міжнародний досвід. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 2. 2023. С. 448–454.
13. Бисага Ю.М., Белова М.В., Белов Д.М. Виклики для прав дитини у зв'язку з розвитком штучного інтелекту. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 77 (3). Ч. 1. 2023. С. 88–91.